

LINDNER MAGDOLNA

Miért tesz boldoggá egy művészettörténészt, ha múzeumpedagógiával is foglalkozhat?

Rendkívüli ajándék az, ha valaki a munkahelyén reggeltől estig szép tárgyak között dolgozhat. S máris kijavítom magam: mint „múzeumi ember” használom a „tárgy” kifejezést, pedig műalkotást kellene mondanom.

Természetesen más szemmel néz rá egy-egy szoborra vagy festményre az ember, ha nap mint nap elsétál előttük, mint amikor a családdal ünnepnapon meglátogat egy múzeumot, s mondjuk egy időszakos kiállításra kíváncsi.

Számomra megadatott, hogy a Magyar Nemzeti Galériában dolgozhatok, s én vagyok az, akiről ennek az írásnak az első sorai szólnak, vagyis hétköznaponként egyik osztálytól a másikig szaladva, elsuhanok a magyar képzőművészet egészen rendkívüli mesterművei előtt.

Őszintén mondom azonban, hogy nem lehet megszokni ezt a helyzetet. Ha nem is veszek szemügyre minden egyes darabot mindig külön külön, akkor is érzem, hogy valami többletet ad az a szépség, ami körülvesz. Egyes művek pedig néha meg-megszólítanak, hogy lassítsak le. Menjek közelebb! Nézzem meg a dátumot, hogy mikor is készült? Gondolkozzam el azon, hogy abban az időben egy másik alkotóközösség másik egyénisége mely képet is festette? Mi a közös a kettőben, illetve miért különböznek mégis egymástól annyira?

Vagy csak egyszerűen arra ösztökélnek, hogy odahajolva megnézzem a vásznat s azon a festékréteget, s elgondolkozzam az alkotói módszeren vagy a körülményeken, melyek közt megszületett az a mű.

Hiába tanítanak az egyetemen egyetemes és magyar művészettörténet is, a gyakorlatban azt a részterületet ismeri meg az ember mélységében, amellyel a minden napi munkája révén kapcsolatba kerül, amivel részletesebben foglalkozik.

Olyan jó lenne annál sokkal több mindenhez érteni. Hiába. A felnőtt embernek is állandóan kérdeznie kellene másokat, olyanokat akik más szakterületnek a tudói, hogy gyarapítsa ismereteit, illetve önmagának kellene feltenni egészen hétköznapi kérdéseket, melyek a művek keletkezését, témáját, az alkotók személyiségét közelebb hozhatják magukhoz.

De úgy érzem, talán keveset kérdezőnk.

A gyermekek s a fiatalok néha bátrabbak ezen a téren. S ennek nagyon kell örülnünk, mert akkor kiderül, foglalkoztatja őket valami, jobban meg szeretnék ismerni például az egyik művészegyéniséget, vagy azt a stílust, amelyben alkotott.

Olyan hatalmas és szerteágazó az ismeretanyag, amit az iskolában számon kérnek a diákoktól. A művészetre való rácsodálkozásra viszont annál sokkal kevesebb lehetőség adódik.

*...talán
keveset
kérdőnk...*

szempont

Jelenits István (piarista szerzetes tanár, nevelő és író) *Miféle kultúrát kapnak gyermekeink és kitől?* című 1996-ban megjelent cikkében a következőket írja:

„A művészetoktatásban élményekhez kell juttatni azokat, akik ránk vannak bízva. ‘Találkozásokhoz’ kell őket segíteni, melyek sokfélék lehetnek. Ki kell alakítani azt a mély meggyőződést, hogy a művészet katartikus élményt kínál a hozzá közeledőnek.

A műalkotás nem rólunk szól, nem is minket szólít meg, de nagyon személyes elkötelezettséggel vet föl bennünk érdekes kérdéseket. Állásfoglalásra késztet.

Tevékenyen kiszolgáltatjuk magunkat megszólító erejének.

A közös művészeti élmény kapcsán tartalmas beszélgetések alakulhatnak ki. S mindezt a befogadás élménye keltette bennünk.

A művészet is rászoktathat arra, hogy elidőzzünk valahol, hogy ne érjük be a felületes megfigyeléssel, benyomással.

Nevelő funkciót láthatunk el a művészetnek e hatásával. Ha rászokunk arra, hogy megilletődve megálljunk 1-1 alkotás előtt, hogy visszatérjünk egy épülethez vagy műalkotáshoz, hogy különböző hangulatban is ‘meg-

látogassuk’ – talán az emberekre is jobban figyelünk s hűségesebbek is tudunk lenni.

Ha remekművekhez vezetjük a ránk bízottakat, ha növendékeink zenehallgatóvá, olvasóvá, tárlatlátogatóvá válnak, megóvjuk őket az elszigetelődéstől.

A művészeti nevelésnek felszabadultnak, felszabadítóknak, játékosnak és ábrándozásra készítőnek kell lennie.”

Ezek a gondolatok, bár nem kifejezetten csak a képzőművészet iránti érzékenység felkeltéséről s annak hatásáról szólnak, hanem általában a művészetről, mégis azt hiszem: nem szükséges tovább bizonygatni, hogy miképpen szolgálhatja a gyermekek és felnőtt fiatalok nevelését egy nemzeti képgyűjtemény.

A múzeumpedagógia, pedig olyan eszköz, amely a nevelés számtalan területén használható.

Attól függően, hogy milyen korosztállyal foglalkozunk, igen eltérőek lehetnek a módszerek, s a visszajelzések is természetesen különfélék.

Mivel én a múzeumban szinte kizárólag a középiskolás korosztállyal találkozom, így a velük eltöltött múzeumi élményekről, illetve néhány lehetőségéről írok, melyre a Magyar Nemzeti Galéria állandó kiállításán megtekinthető művek alkalmat adhatnak.

Hozzáteszem, hogy a múzeumi munkának e területével még alig két éve ismerkedem, így a tapasztalataimat még gyarapítanom kell, azonban saját gyermekeim révén is ösztönzést éreztem ilyen feladatra, „rajtuk alkalmam van kipróbálni”, kendőzetlenül kapok visszajelzést, s épp ez tesz talán képessé arra, hogy mások gyermekeinek is felkeltsem az érdeklődését.

Kihangsúlyoztam, hogy a Magyar Nemzeti Galéria *állandó kiállításain* zajlanak rendszerint a múzeumi órák, mivel a művészettörténet korszakainak remekművei azokon mindig megtekinthetőek, s a tárgyi ismeretanyag kiegészítéseként elegendő szinten alkalmasak, s más indíttatású az a múzeum látogatás, ha valamely időszaki kiállítást jönnek el megnézni, mely az épp az aktuális rendezői elv szempontjából kuriózum s egyben egyszeri alkalom.

A képzőművészeti múzeumok – így a Magyar Nemzeti Galéria – állandó kiállításain a képek az egyes művészek, művészcsoporthoz tartozásuk alapján, elkészülésük sorrendjében láthatóak. A kronológiailag rendezett műalkotások hű képet adhatnak arról, hogy hogyan is fejlődött ki az em-

*...felszabadultnak,
felszabadítóknak, játékosnak
és ábrándozásra készítőnek
kell lennie....*

szempont

beriség művészi fantáziája. Szemléljük azonban őket a mi saját elképzelésünk szerinti csoportosításban is.

Néhány lehetőség:

Több *híres ember portréját* találjuk meg a kiállításban. A 16. századi velencei műkritikus, Lodovico Dolce szavait idézem ezzel kapcsolatban, mely jó kiindulópont e témához.

„A jók és erényesek képmásai, amint mondom, erényre és jó cselekedetekre hevítik az embereket.”

Példaképekre mindig szükségünk volt s van ma is. Régmúlt idők nevezetessé vált alakjait jó és hasznos felidézni. Jellemüket, a társadalomban betöltött szerepüket

az illető művész igyekezett jellegzetesen megragadni, tehát mind a személyiség megismerésére jó alkalom, ha közöttük szemlélődünk, mert „példaképeket gyűjthetünk” mind a művészi eszköztár megfigyelhetővé válik.

E foglalkozás kapcsán a mai kor legelterjedtebb, a pillanat megragadására alkalmas eszközének a fényképezőgépnek, illetve a fotónak és a portréfestésnek vagy portrészobrászatnak különbözőségeire is rávilágíthatunk.

Szintén érdekes és sok egyéb gondolatot rejtő téma a *művészönarcképek* vizsgálata.

Elsősorban a konkrét alkotások megfigyelése a cél, azonban ha alkalmas a helyzet, illetve kellően nyitottak a diákok, önismereti kérdésekről is szó eshet.

A művészönarcképek egy bizonyos csoportját alkotják a műteremképek, melyek még „hozzátesznek” az ábrázolt művész magáról alkotott képéhez.

Nagyon sok olyan műalkotást találhatunk, mely így vagy úgy a *családi életről* szól.

Ilyen témát ábrázoló képeket nézegetve beszélhetünk az emberi kapcsolatokról, de kitérhetünk például a munkavégzésről vagy a szabadidő eltöltéséről kialakult elképzeléseinkre a különböző korok tükrében. Lehet csoportosítani azon belül is, így például szó kerülhet ünnepekről, hétköznapokról, életkorok szerinti változásokról, családi szokásokról stb., de összehasonlíthatunk műveket olyan alapon is, hogy a városi vagy falusi környezetből valók-e.

A táj, mint az emberi élet illetve a teremtés színtere, meghatározóan jelen van a képzőművészetben.

*...fantasztikus
felfedezésekre
inspirálhatjuk
tanítványainkat...*

Az egyes alkotók szinte dokumentálták *utazásaikat* műveiken, így meg tudhatjuk, merre jártak tanulmányaik során.

Meg kell különböztetnünk a valóságos és a *szimbolikus tájbrázolásokat*.

A *magyar tájak* előfordulásai számunkra más jelentőséggel bírnak. Az irodalmi párhuzamok pedig kínálják magukat e nézegetés kísérőjeként.

A *történelmi tájak* pedig értelemszerűen a história kapcsolatainak felelevenítését igénylik.

Érdekes téma a *paraszti élet* szokásait festmények, szobrok alapján elemezni. Némely iskolában tartanak honismereti órákat, ebben az esetben különösen adja magát a lehetőség. De alkalmas lehet a népzeneről tanultak kiegészítésére is, vagy ha a falusi illetve s a városi élet közti különbségeket akarjuk szemléltetni.

A 19. század utolsó évtizedének és a 20. század elejének művészetét illetően sokat változtak a nemzeti művészetről vallott nézetek. Egyre több szó esett a népművészetről, s ekkortól kezdik a parasztság tárgyi világát művészetként is felfedezni. Az újonnan felfedezett népművészet pedig a nemzeti művészet része lett. A 19. századi művészeti irodalom fő témája a nemzeti művészet, kifejeződik bennük a nemzeti stílus megteremtésének szükségessége.

szempont

A magyar alföldi csikós vagy betyár az 1820-as évektől irodalmi hőssé kezd válni. A magyar pusztaképek Európában egy időben divatosak lesznek.

Szóba hozható a népies zsánerfestészet, illusztrálhatóak a drámai típusú népeletképek s „külön fejezetet” lehet szánni a „magyar faj legénykedő hajlamát” jellemző műveknek.

Megint más „irányt” képviselnek azok a 20. század első évtizedeiben működő mesterek, akik az Alföld tragikus pátoszát örökítették meg.

Évszázadokon átívelő sétát tehetünk, ha a vallásos témákból szemezgetünk vagy ha a *keresztény példabeszédek*et megidéző műveket akarjuk megkeresni.

E fogalomkörhöz tartozik a középkori táblakép-festészet, a barokk kor egyházi művészete, de mivel e koroknak majdhogynem kizárólagos megrendelője az egyház volt, ez természetes is, s talán mindenki számára ismertebb az annak megfelelő ábrázolási mód. A fiatalokat azonban a 19. s főleg a 20. században készült bibliai jelenetek talán jobbat megérintik, annál is inkább, mivel minden mű mögött más és más az indító ok, mely ki-fejezésre, megfogalmazásra készítette alkotóját. Ennek megfelelően művészenként s témánként is más értelmezésre ad lehetőséget egy-egy mű.

Üdítő foglalkozás az, amely a *magyar irodalom* egyes témaköreihez talál kapcsolódási pontokat.

Több olyan képzőművészeti alkotás van, ami talán nem is szándékosan készült annak, de felfogható irodalmi mű illusztrálásaként.

E konkrét esetekben kiemelem azt a lehetőséget, amelyet a 19. század végén illetve 20. század elején készült képzőművészeti és lírai művek összehasonlításával megtapasztalhatunk.

Gondoljunk csak a színek megjelenésére, hangsúlyos szerepére a festészetben, s ugyanakkor például Babits Mihály *Himnusz Iriszhez* című költeményének soraira.

*„Sötét van. Hol az ezer szín? Mivé lett?
Hol az ezer tárgy külön élete?
(Szín a különbség, különbség az élet.)”*

Fantasztikus felfedezésekre inspirálhatjuk tanítványainkat, s talán fejthetetlenül is válnak azok a művek melyeket „testközelben” látott, s melyek nézése közben költemények közt keresgélt.

A Magyar Nemzeti Galéria adta lehetőségek közt elsőként is említhettem volna a *magyar történelem* nagy eseményeihez társítható alkotásokat, melyek magától értetődően kiváló alkalmat adnak arra, hogy a megtörtént s ábrázolt esemény után akár háromszáz évvel milyen módon próbálták hűen visszaadni a csak forrásokból ismert történet, a hangulatot, a főhős szerepét.

A felsoroltakon kívül természetesen még sokféleképp csoportosíthatunk, válogathatunk.

Igazán fontos azonban az, hogy legyenek érdeklődő gyermekek, fiatalok, hogy a pedagógusok meg tudják teremteni a lehetőséget arra, hogy elkísérjék tanítványaikat, s hogy miként Radnóti Sándor 1990-ben megjelent könyvének címéül adta: *„Tisztelt közönség, kulcsot Te találj...”*, nekünk is találnunk és kerestetnünk kell a kulcsot az egyes művekhez.

Az előbb említett cím egy idézet, méghozzá Berthold Brecht *Szecsuáni jólélek* c. drámájának egy mondata, mely így folytatódik: *„Mert kell jó végnek lenni, kell, muszáj.”*

S még egy mondat valami másról, ami természetesen kapcsolódik e témához: lehetőségünk nyílt érzékenységünk finomabbá, árnyaltabbá tételére, tudásunk gyarapítására.

Néhány éve egy pályázaton elnyert kisebb összeg megszerzésével a Magyar Nemzeti Galéria közel harminc szobrához Braille írással is készült felirat, illetve tájékoztató tábla. E bronzszobrokat olyan céllal választottuk ki, hogy *nem látó és látássérült vendégeink* tapintással ismerkedjenek meg velük.

(Lehetőség szerint kísérőtárs, a múzeum bejáratához közel megtalálható tájékoztató füzet, abban tapintható térkép, s olyan szobrok, mely jellegzetesek a maguk korában, egyértelmű érzelmeket tükröznek, s változatos témában születtek.)

Volt már részem abban, hogy vakokat kísérhessenek e szobrok között. Különös érzés töltött el, rengeteget tanultam ezekből az alkalmakból, hiszen az egyes alkotásokról bizonyos szempontból többet tudhattam meg vendégeimtől, mint amennyit én tettem hozzá. Érzékeny ujjaik révén rengeteg minden vált láthatóvá számukra.

Paul Klee (1879–1940) svájci festő és grafikus fogalmazott így alkotói valomlásában: *„A művészet nem a láthatót adja vissza, hanem láthatóvá tesz.”*

*...a Galéria közel
harminc szobrához
Braille írással is készült
felirat...*